

Kao što knjige imaju svoju sudbinu, a pišu ih pisci, tako se čini da i kuće koje su u životnoj svezi s piscima, dakako onima slavnima, koji obvezuju pokoljenja, također imaju svoju sudbinu. Nažalost, u malom i siromašnom narodu kakav je naš nikada nije bilo isuviše pijeteta prema obiteljskom domu njegovih velikih ljudi.

Vila »Ema« u Opatiji u kojoj je cijeli svoj ljudski vijek proživio prvorazredni istarski domoljub i pisac Viktor Car Emin, čiji su dom pohodile generacije pisaca iz unutrašnjosti, tijekom kobne istarske povijesti nije nikada postao spomen-dom jednom časnom razdoblju i jednom časnom čovjeku hrvatske povijesti. Iako je ta kuća sadržavala sve duhovno bogatstvo gotovo jednoga stoljeća kome je pečat udario Car Emin, nitko više tu kuću kao takvu i ne prepoznaje.

Nešto bolje je sreće u nedalekom Brseću kuća Eugena Kumičića, ali se ni ona ne može pohvaliti organiziranim posjetima tom velikom romanopiscu i političaru. Posebna je, pak, priča roditeljska kuća Janka Polića Kamova i njegove braće koja posve zagubljena leži u srcu

Sretni dani: Bela i Miroslav Krleža

urbanoga Sušaka, a krije jednu od najdramatičnijih i najljepših kulturnih povijesti toga dijela naše zemlje.

Duhovno svetište ili kulturna sramota

I Slavonski Brod nije bogznašto učinio da intimnu ljepotu stana mimoidene nobelovke Ivane Brlić-Mažuranić (u kome je stanu i peč u kojoj su rođeni u žaru vatre besmrtni Tintilinići) kao i onoga što od duhovnog bogatstva taj dom posjeduje, uredi i širom otvori našem i stranom svijetu. Kada dođete u Split, Osijek, Senj, Vinokovce ili Požegu koju ćete spomen-kuću kojega od naših značajnika najprije posjetiti?

Niti jednu, iako je tih adresa tijekom stoljeća bilo vrlo mnogo, i iako se busamo u prsa kako smo narod s tisućugodišnjom kulturom. Istini za volju, postoje ipak dva etablirana doma naših velikana: onaj u Dubrovniku Marina Držića i onaj u Zagrebu Miroslava i Bele Krleža. Ali proizvode li oni išta kao duhovna središta?

Priča o Krležinu domu na Gvozdu 23 ima već toliku bradu da je malo kome i zanimljiva. Razlog je tome sramotno otaljavanje i bježanje od preuzetih obveza različitih režima i njihovih odgovara-

PRIJEPORI – Hoće li se ikada ostvariti izvorni projekt Krležina Gvozda kao cjelovita memorijalnog centra?

NESRETNA KOB GVOZDA 23

Nakon predizbornih SDP-ovih obećanja da će se ostvariti zamišljeni projekt u cijelosti, sve je stalo na uređenju pišćeva stana. A kako stvari stoje, čini se da do oživiljavanja cjelovite ideje duhovne ponude Memorijalnog centra Bele i Miroslava Krleža nikada neće ni doći / Ne samo da se mandat koalicijske vlade bliži kraju, nego se kao novi fatum u toj »ukletoj kući« pojavio fotograf Alan Boyd Lenski iz Bostona, koji tvrdi da je on vlasnik onih dijelova Gvozda 23 koje njegov otac nije 1978. prodao Zagrebu / Hoće li peti demokratski izvori poslužiti ponovo kojoj od stranaka da agitacijom za raspletanje ovoga gordijskoga čvora pokupi dio glasova?

Prva faza Memorijalnog centra: Stan bračnog para Krleža otvoren javnosti

Neriješeni vlasnički odnosi kao sudbina: Vila na Gvozdu 23

jućih prokrležijanskih tijela u dugom vremenskom luku od Krležine smrti 1981. do danas, te krajnje nesretan splet pravničko-vlasničkih okolnosti, koje su se upravo ovih dana još temeljitije zamrsile, a

zbog kojih ta kuća sve više nalikuje »ukletoj domu«.

Ideološke prepreke i jalovi odbori

Nakon svih ideološko-

strančarskih nevolja s pokušajem muzealizacije Gvozda 23, zalaganjem nove koalicijske vlasti stan Bele i Miroslava Krleža, na prvom kraju vile na Gvozdu, ipak je za 20. obljetnicu pišćeve smrti

2001. otvoren kao memorijalni centar.

U grandioznom i logičnom projektu revitalizacije cjelokupne zgrade na Gvozdu 23 od prizemlja do potkrovlja ovaj je čin bio tek prva faza projekta koji je još 1986/87. zamislio Odbor za uređenje Krležina Gvozda (Jure Kaštelan, Saša Vereš, Andrija Mohorovičić, Enes Čengić i Krešimir Vranešić, pod predsjedanjem Bože Rudeža), a arhitektonski idejno riješio Ante Vulin. On je, naime, predviđao izlaganje javnosti Krležina stana, u stanu ispod Muzej hrvatske književnosti, u prizemlju multifunkcionalnu dvoranu sa 200 sjedećih mjesta, a u potkrovlju Krležinu radionicu u kojoj bi se kritički izučavalo osebujno njegovo djelo.

Do dolaska HDZ-a na vlast to je bila dominantna opcija za koju su umjetnici svojim nastupima već skupili dobar dio novca. Novoj ideologiji smeta međutim ljevičarski Krležin duh, pa stopira takav projekt, a u zamjenu nudi tek renoviranje krovišta koje prokličnjava i restauraciju knjiga i pokušava u tada posve zapu-

štenu Krležinu stanu. Nakon glasanih predizbornih SDP-ovih obećanja da će se ostvariti zamišljeni projekt u cijelosti, sve je stalo na uređenju pišćeve stana. A kako stvari stoje, čini se da do oživiljavanja ideje cjeline i punoće duhovne ponude Memorijalnog centra Bele i Miroslava Krleža nikada neće ni doći.

Gordijski čvor »uklete kuće«

Ne samo da se mandat koalicijske vlade približio kraju, nego se kao novi fatum u »ukletoj kući« pojavio, kako ovih dana pišu novine, fotograf Alan Boyd Lenski iz Bostona koji tvrdi da je on vlasnik onih dijelova Gvozda 23 koje njegov otac Branko Lenski, profesor filozofije i francuskog, nije 1978. prodao Zagrebu. Naime, vilu je na Tuškancu 1930. sagradio pradjed Alana Boyda Lenskog, Adolf Rein, po nacrtima slavnog arhitekta Rudolfa Lubynskog. A u visokom prizemlju živjele su Alanova baka i prabaka. One su potom prodale stan Branku Lekiću, a kad je ovaj izvršio samoubojstvo, njegova kći navodi se kao vlasnica visokog prizemlja s nusprostorijama.

Da stvar bude još komplikiranija, njezina majka Sandra Fridrich tvrdi da je i suteran u njihovu vlasništvu. To su dakle oni vitalni dijelovi kuće koji bi nosili drugu fazu izvornog zamišljenog muzealnog projekta, a koji su sljedom najnovijih okolnosti dovedeni do nedokučiva apsurd.

Hoće li peti demokratski izbori poslužiti ponovo kojoj od stranaka da agitacijom za raspletanje ovoga gordijskog čvora pokupi dio glasova onih građana kojima je do vlastitoga kulturnog i narodnog identiteta – ubrzo će se vidjeti.